

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧОРТКІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПІДПРИЄМНИЦТВА І БІЗНЕСУ**

**КВОТУВАННЯ ІМПОРТУ ТА ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

Проц Юрій Володимирович
групи ФМСчм-21
освітньо-професійна програма – Фінанси, банківська справа та
страхування

Науковий керівник
канд.екон.наук, доцент
Гончар Г.П.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи квотування імпорту та експорту товарів.....	
1.1. Поняття, види та механізми квотування імпорту та експорту товарів.....	
1.2. Міжнародно-правове регулювання квотування імпорту та експорту товарів.....	
1.3. Економічні ефекти квотування імпорту та експорту товарів для країн-учасниць світової торгівлі.....	
Висновки розділ 1	
РОЗДІЛ 2. Аналіз стану та перспектив квотування імпорту та експорту товарів в Україні.....	
2.1. Оцінка обсягу, структури та динаміки імпорту та експорту товарів в Україні за останні роки.....	
2.2. Аналіз застосування квот на імпорт та експорт товарів в Україні в рамках її зовнішньоекономічних угод.....	
2.3. Виявлення проблем та ризиків, пов'язаних з квотуванням імпорту та експорту товарів в Україні на сучасному етапі.....	
Висновки до розділу 2.....	
РОЗДІЛ 3. Рекомендації щодо оптимізації квотування імпорту та експорту товарів в Україні.....	
3.1. Розробка критеріїв вибору товарних позицій для квотування імпорту та експорту з урахуванням національних інтересів України.....	
3.2. Пропозиції щодо встановлення оптимальних розмірів, строків та умов застосування квот на імпорт та експорт товарів в Україні.....	
3.3. Оцінка очікуваних соціально-економічних наслідків реалізації запропонованих рекомендацій.....	
Висновки до розділу 3.....	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
Додатки.....	

Розділ 1. Теоретичні основи квотування імпорту та експорту товарів

1.1. Поняття, види та механізми квотування імпорту та експорту товарів

Сучасна система регулювання ЗЕД являє собою комплекс додаткових тарифних і нетарифних заходів, що постійно розвиваються під впливом розвитку продуктивних сил, інтересів виробників і споживачів, розвитку національних і міжнародних правових механізмів. Використання цих двох методів відповідає світовій практиці. За допомогою ринкового регулювання більшість країн світу не тільки захищають вітчизняних виробників і поповнюють національні бюджети, а й вирішують проблеми національної економічної безпеки [19].

Митне регулювання включає методи кількісного обмеження - квоти. Заходи регулювання зовнішньоекономічної діяльності застосовуються до товарів, які переміщуються або можуть переміщуватися через кордон.

На відміну від інших заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, ці заходи передбачають обов'язкову наявність товарів, які переміщуються або можуть переміщуватися через митний кордон [18].

Про правову природу нетарифних обмежень зовнішньоекономічної діяльності описували правовий аналіз нетарифних обмежень зовнішньоекономічної діяльності Козловський В. О., Козик В. В., Дроздова Г. М. та інші науковці у своїх працях.

Існує багато категорій нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі. У багатьох випадках всі нетарифні обмеження можна поділити на економічні та адміністративні. До економічних належать спеціальні види мита, різноманітні податки та збори, заходи валютного контролю, Адміністративні ембарго, ліцензії, квоти, ексклюзивні заходи, використання стандартів і технічних норм, додаткових документів і процедур тощо [21].

Використання нетарифних інструментів регулювання є ключовим елементом двосторонніх торговельних відносин між Україною та ЄС на даному етапі.

Одним з інструментів нетарифного регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності є квоти, які являють собою кількісні або інші обмеження імпорту або експорту товарів. Імпортні та експортні квоти встановлюються відповідно до Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність". Кількісні обмеження зовнішньоторговельної діяльності встановлюються відповідно до зобов'язань України в рамках СОТ та ПВЗВТ [21].

Квоти - обмеження, що встановлюються національними органами влади на кількість або вартість продукції, дозволеної до ввезення в країну (імпортні квоти) або вивезення з країни (експортні квоти) протягом певного періоду часу відповідно до національних та міжнародних правових норм, з відсотковими або грошовими обмеженнями (квотами) глобального (безквотного), індивідуального (квотного), групового, сезонного, тарифного або іншого типу [19].

Відповідно до Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" використовуються п'ять видів квот: глобальні квоти (умовні), групові квоти (умовні), експортні (імпортні) квоти, індивідуальні квоти (умовні) та спеціальні квоти. Квоти (контингенти) глобальні - квоти, що встановлюються по товару (товарах) без зазначення конкретних країн (груп країн), куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується; Квоти (контингенти) групові - квоти, що встановлюються по товару (товарах) з визначенням групи країн, куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується; Квота експортна (імпортна) - граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України (імпортувати на територію України) протягом встановленого строку та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях; Квоти (контингенти) індивідуальні - квоти, що встановлюються по товару (товарах) з визначенням конкретної країни, куди товар (товари) може експортуватись або з якої він (вони) може імпортуватись; Квоти спеціальні - граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів, який

дозволено імпортувати в Україну протягом установленого строку та який визначається в натуральних та/або вартісних одиницях виміру [21].

Квота, встановлена в розмірі, що дорівнює 0, означає ембарго, тобто заборону на імпорт чи експорт.

Квотування здійснюється шляхом установлення режиму видачі індивідуальних ліцензій, причому загальний обсяг експорту (імпорту) за ними не повинен перевищувати обсяг встановленої квоти. Імпортні квоти є більш ефективним інструментом обмеження імпорту, ніж тарифи. Імпортні квоти забезпечують утримання імпорту на тому ж рівні, незважаючи на збільшення попиту, що призводить до зростання цін на товари. Якщо імпорт залишається незмінним, внутрішнє виробництво та споживання зростає. Імпортні квоти є абсолютними і нееластичними по відношенню до ціни товару. Вони є більш ефективними, оскільки адміністративні органи діють швидко і ними простіше і легше маніпулювати (тарифи, як правило, потребують законодавчого регулювання). Імпортні квоти є прямим джерелом монопольних прибутків і завжди збільшують доходи виробників імпортозамінної продукції. Вони перешкоджають конкуренції імпорту (тарифи зазвичай дозволяють конкуренцію імпорту). Найпоширенішою формою нетарифних обмежень є квотування. Як правило, зовнішньоторговельні квоти реалізуються через ліцензування (держава видає ліцензії на імпорт та експорт обмеженої кількості товарів і водночас забороняє неліцензійну торгівлю цими товарами). Ліцензування також може використовуватися як інструмент зовнішньоторговельної політики. Наприклад, держава може надати певним імпортерам право імпортувати продукцію без обмежень або тільки з певних країн (генеральні ліцензії) [3]. Імпортні квоти гарантують, що обсяги імпорту суворо обмежені і не перевищують певної величини, не дозволяючи іноземним конкурентам збільшувати свої продажі на ринку навіть за нижчими цінами [20]. Імпортні тарифи цього не гарантують. Водночас квоти є більш гнучким та оперативним інструментом політики, оскільки зміна тарифів зазвичай регулюється міжнародними угодами або національним законодавством.

Використання квот також забезпечує селективність зовнішньоторговельної політики (держави можуть надавати перевагу певним підприємствам).

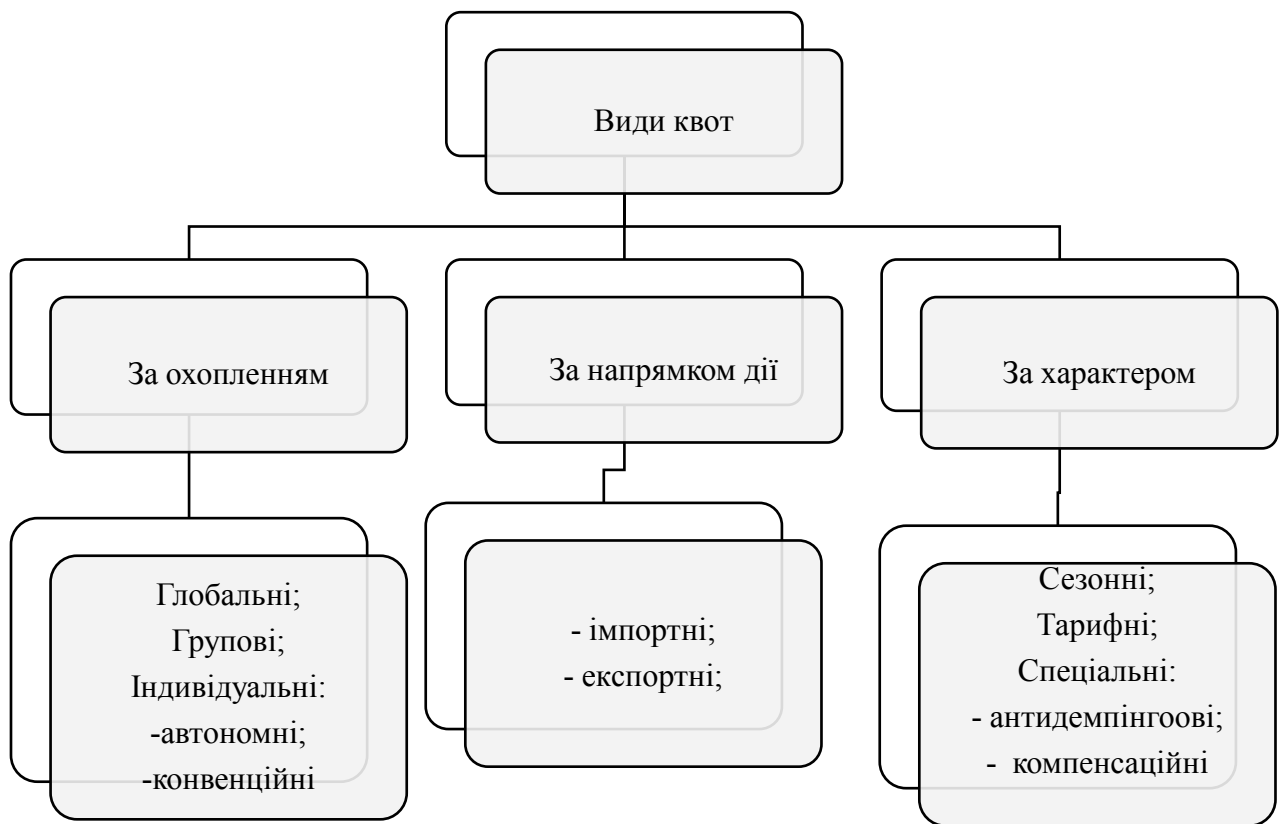

Рис 1.1 Види квот [19]

Тарифна квота - це дворівневий тариф на кількість товару, який дозволяє імпортувати певну кількість товару за "пільговою" (низькою або нульовою) ставкою протягом певного періоду (ставка "в межах квоти"). Після того, як імпортна квота вичерпана, товари можуть імпортуватися без обмежень, але за вищою тарифною ставкою ("позаквотна ставка"). Тарифні квоти є одним з найбільш ефективних і відносно простих у застосуванні (порівняно з іншими інструментами нетарифного регулювання) інструментів обмеження зовнішньоекономічної діяльності.

Дослідження показують, що наявність тарифних квот на імпорт певних товарів з України є суттєвою перешкодою та причиною, що зменшує вигоди від створення ЗВТ між Україною та ЄС. Адже неодноразово декларувалося, що однією з головних позитивних рис вільної торгівлі між Україною та ЄС було б

негайне запровадження безмитної торгівлі майже всіма товарами [3]. Застосування тарифних квот зросло внаслідок заклику СОТ до скорочення імпорتنих квот. Тарифні квоти дозволяють гнучко регулювати імпорт і вирішувати завдання збалансованого забезпечення населення і вітчизняної промисловості імпортними товарами та захисту вітчизняного виробництва. Аналіз досвіду країн-членів СОТ у застосуванні тарифних квот показує, що цей інструмент здатен ефективно вирішувати різноманітні регуляторні завдання, був посилений на одних ринках і скорочений на інших. Однією з ключових проблем тарифного квотування є визначення принципу розподілу квоти між її користувачами. Розподіл квоти на імпортований товар шляхом продажу через аукціон порушує статтю VIII п. 1 (а) ГАТТ, згідно з якою всі збори і платежі будь-якого характеру (крім імпорتنих та експортних мит) не повинні являти собою непрямий захист для вітчизняних товарів. У світовій практиці діють три варіанти розподілу квоти між користувачами: розподіл між так званими «історичними імпортерами» та «основними переробниками»; вільне отримання квоти будь-якими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності до моменту її повного вичерпання («принцип шлагбауму»); «горизонтальне» мито, яке однаково поширюється на всіх учасників ринку, незалежно від форми власності, характеру діяльності та обороту [4].

1.2. Міжнародно-правове регулювання квотування імпорту та експорту товарів

Міжнародна торгівля товарами є важливим фактором, що впливає на рівень світового прогресу та розвиток національних економік. Держави проводять власну зовнішньоекономічну політику, вступаючи в різноманітні міжнародні торговельні відносини, що вимагає від них регулювання та раціоналізації зовнішньоторговельних зв'язків, а також координації своєї поведінки з іншими державами шляхом гармонізації внутрішнього законодавства з міжнародними вимогами. Це питання стало особливо

важливим для України після підписання та ратифікації Угоди про асоціацію з ЄС. Ця угода визначила якісно нову форму відносин між Українською державою та ЄС на основі принципів політичної єдності та економічної інтеграції і стала стратегічним орієнтиром для проведення системних соціально-економічних реформ, особливо у сфері торгівлі товарами. Тому існує нагальна потреба в осмисленні та вивченні міжнародно-правових механізмів регулювання торгівлі товарами та розробці концептуальних засад такого регулювання, які б узгоджували інтереси країн на основі принципів, норм, правил та практики СОТ, ЮНСІТРАЛ та ЮНСІТРАЛ.

Визначення стану міжнародно-правового регулювання торгівлі товарами на міжнародному та регіональному рівнях та актуальні питання, пов'язані з участю України в таких міжнародних відносинах.

У зв'язку з лібералізацією міжнародної торгівлі в умовах глобалізації світової економіки правове регулювання диверсифікувалося і нині здійснюється на міжнародному, регіональному, двосторонньому та національному рівнях.

Міжнародні організації формують організаційну основу міжнародного економічного порядку в сфері торгівлі. Регулювання на універсальному рівні в рамках ОЕСР здійснюється Конференцією ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) та Комісією ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), (UNCITRAL) - ЮНСІТРАЛ, Світовою організацією торгівлі (СОТ), Центром міжнародної торгівлі ЮНКТАД/СОТ. (UNCTAD/WTO) [10].

На регіональному рівні стандартизація та правове регулювання що до квот та ліцензій зовнішньоекономічної діяльності визначено у статті 16 Закону України № 959-XII від 16 квітня 1991 року "Про зовнішньоекономічну діяльність" як сукупність адміністративних актів органу виконавчої влади з питань економічної політики, які надають дозвіл на здійснення експорту (імпорту) товарів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Дозволи на експорт (імпорт) товарів можуть мати форму автоматичних або неавтоматичних дозволів [8].

Автоматичні дозволи - це сукупність адміністративних актів, за допомогою яких орган виконавчої влади з питань економічної політики видає суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності дозволи на експорт (імпорт) товарів, щодо яких не встановлено квот (кількісних або інших обмежень) протягом певного періоду часу. Як адміністративна процедура видачі дозволів, автоматичні дозволи на експорт (імпорт) не мають обмежувального впливу на товари, що підлягають експорту (імпорту).

Неавтоматичні дозволи - це комплекс адміністративних заходів, за допомогою яких орган виконавчої влади з питань економічної політики видає суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності дозвіл на експорт (імпорт) товарів, що підлягають квотуванню (кількісному або іншому обмеженню), протягом визначеного строку [8].

Експортна (імпортна) квота - це визначена в натуральних або вартісних одиницях максимальна кількість товару певного виду, яка може бути експортована з території України (імпортована на територію України) протягом певного періоду часу.

Таким чином, у разі неавтоматичної дозвільної системи в межах загальної квоти на певний товар підприємству видається дозвіл на експорт (імпорт) цього товару із зазначенням індивідуальної квоти (кількості) цього товару, яку дозволено експортувати (імпортувати) протягом строку дії контракту, але не більше ніж до кінця календарного року, в якому він виданий.

Наприкінці кожного року Кабінет Міністрів України затверджує перелік товарів, експорт (імпорт) яких буде дозволено на наступний рік, та загальну кількість квот [8].

Міністерство економіки України затвердило порядок отримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності ліцензій на експорт (імпорт) товарів (див. Наказ Міністерства економіки України № 302 від 14 вересня 2007 року та Наказ Міністерства економіки України № 991 від 9 вересня 2009 року).

Джерело складено автором

Рис 2.1 Перелік основних регламентуючих документів регіональний рівень.

На сучасному етапі міжнародно-правове регулювання торгівлі товарами враховує інтереси як розвинених країн, так і країн, що розвиваються, як на глобальному, так і на регіональному рівнях через національні правові механізми.

Це включає уніфікацію правової бази, участь держав у міжнародних організаціях та угодах, пріоритетність економічних інструментів у регулюванні міжнародної торгівлі, застосування міжнародно-правових норм та дотримання балансу між інтеграційними та національними інтересами. Основними напрямками реформування міжнародно-правових механізмів торгівлі є вдосконалення правової бази торговельних відносин на основі узгоджених

принципів і правил, а також розвиток і створення нових інституційних утворень на регіональному та глобальному рівнях.

1.3. Економічні ефекти квотування імпорту та експорту товарів для країн-учасниць світової торгівлі

Сучасні процеси інтернаціоналізації господарського життя, поглиблення спеціалізації та концентрації виробництва визначають характерну тенденцію стрімкого зростання зовнішньоекономічних зв'язків темпами, що перевищують темпи зростання ВВП країн, які беруть активну участь у міжнародній діяльності. Позиція країни на світовому ринку визначається обсягом і структурою її експорту. Експорт є найбільш чутливим до змін кон'юнктури світового ринку і може бути джерелом економічного зростання. Тому зовнішньоекономічна діяльність була і залишається пріоритетним напрямом державної політики, що характеризується унікальними тенденціями та викликами, які формують основу для розвитку прибуткової торгівлі та сприятливого інвестиційного клімату. Зовнішня торгівля надає значні можливості для економічного зростання, наповнення державного бюджету та добробуту населення. Масштаби та динаміка імпорту в національній економіці країн учасників світової торгівлі визначаються, з одного боку, географічним положенням та відносно розвиненою транспортною мережею, а з іншого - високою конкурентоспроможністю іноземної продукції, особливо за якісними та технічними параметрами. Незбалансована структура експорту та імпорту визначає ступінь функціональної відкритості національної економіки та її залежність від процесів глобалізації [16].

СОТ використовує уніфіковані інструменти для регулювання міжнародної торгівлі товарами. Документи, що регулюють застосування заходів регулювання при перетині митних кордонів (прикордонні заходи). Інструменти, що використовуються для покращення умов доступу іноземних товарів на внутрішній ринок. Зокрема, визначено так звані "заходи у відповідь". Вони не

спрямовані на стратегічне обмеження імпорту на внутрішній ринок, але є ефективним способом "тиску" на країну-партнера[16].

У короткостроковій перспективі вони є ефективним способом "тиску" на партнера для скасування аналогічних обмежень, запроваджених для захисту внутрішнього ринку. Основна відмінність між торговельними обмеженнями, дозволеними СОТ, полягає в наступному: (тарифні) та нетарифні обмеження. Серед нетарифних обмежень найбільш ефективними є технічні бар'єри в торгівлі, субсидії та компенсаційні мита, застосування санітарних та фітосанітарних заходів, процедури ліцензування імпорту та квотування. Квотування традиційно розглядається як один з основних видів зовнішньоекономічного нетарифного регулювання [19].

Це один з основних видів зовнішньоекономічного нетарифного регулювання. Квотування - це прямі адміністративні заходи, які безпосередньо впливають на зовнішньоекономічну діяльність країни.

Запровадження заходів нетарифного регулювання у ХХІ столітті - це, як правило, заходи прямого адміністративного впливу (обмеження доступу в країну часто ототожнюються з "новими протекціоністськими" заходами. Нетарифні заходи застосовуються до (обмеженої) групи товарів протягом певного періоду часу. Таким чином, квоти діють лише для певної групи товарів протягом певного періоду часу.

Квоти призначені для вирішення чітко визначених національних економічних та соціальних проблем, які мають відношення до захисту національних інтересів виробників країни та безпосередньо впливають на економічну безпеку країни. Квоти захищають одну групу за рахунок іншої. Наприклад, США встановлюють тарифні квоти на імпорт цукру, щоб захистити виробників цукрових буряків і тростини.¹ Ці штучно завищені ціни збільшили витрати американських виробників цукру, деякі з яких перенесли свої заводи в інші країни, забравши з собою високооплачувані робочі місця. Наприклад, цукор Lifesavers вироблявся в США протягом 90 років, але зараз виробляється в Канаді [21].

Загальним політичним обґрунтуванням тарифів та імпорتنих квот є необхідність боротьби з демпінгом. Демпінг - це продаж експортованих товарів за ціною, нижчою за ціну, що зазвичай встановлюється виробниками на їхньому внутрішньому ринку (в країні походження), як правило, нижче собівартості виробництва товару. Демпінг має місце, коли імпорتنі товари, що продаються на іноземному ринку, продаються за ціною, нижчою за собівартість виробництва в країні плюс 8 відсотків прибутку, або за ціною, нижчою за ту, що переважає в країні-виробнику. Країни часто вдаються до демпінгу, щоб отримати доступ до іноземних ринків і частку на них, але він також може бути використаний для продажу надлишкових або застарілих товарів. Демпінг створює недобросовісну конкуренцію у вітчизняній промисловості, тому уряди цілком зрозуміло занепокоєні, коли іноземні країни підозрюють у демпінгу на їхніх ринках. Країни часто реагують запровадженням штрафних мит, які збільшують ціни на імпорتنі товари. Наприклад, у 2003 році Комісія з міжнародної торгівлі дозволила Міністерству торгівлі США підвищити тарифи на креветки з Індії, Китаю, Бразилії, В'єтнаму, Еквадору та Таїланду [22].

Йдеться про захист економічних інтересів виробників і, таким чином, забезпечення стабільних темпів економічного зростання.

Відповідно до Міжнародної торгової політики, зовнішньоторговельна політика спрямована на розвиток міжнародної торгівлі, а митна політика - на забезпечення національної безпеки та інтересів у цій торгівлі, а також на захист внутрішнього ринку. Зовнішньоторговельна політика повинна передбачати необхідність застосування антидемпінгових заходів та договірних обмежень зовнішньої торгівлі для захисту вітчизняних виробників. Коли уряди формують політику в односторонньому порядку, вони беруть до уваги основні елементи політики, але не враховують вплив своїх рішень на умови торгівлі демпінговими іноземними товарами, що негативно впливає як на експортерів, так і на імпортерів товару. Іншими словами, на міжнародному рівні необхідно робити ефективний (і політично оптимальний) політичний вибір. Уряди мають право формулювати внутрішню регуляторну, промислову та фіскальну політику, спрямовану на захист вітчизняних виробників від зростання

іноземного імпорту та заохочення розвитку експорт орієнтованих галузей. Водночас, деякі нетарифні обмеження СОТ, такі як Угода СОТ про технічні бар'єри в торгівлі (ТБТ) та Угода СОТ про санітарні та фіто санітарні заходи, не передбачають правових обмежень, що знижують внутрішні регуляторні стандарти, а натомість посиляються на стандарти для іноземних постачальників. Водночас, обидві угоди вимагають публікації регуляторних заходів з метою надання інформації членам СОТ. Аналогічно, обидві угоди передбачають публікацію нових нормативних актів до того, як вони набудуть чинності. Такі вимоги щодо завчасного повідомлення захищають іноземних постачальників від неочікуваних змін у торговельному процесі. Водночас слід визнати, що встановлення нижчих регуляторних стандартів для вітчизняної продукції знижує її конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Тому національна регуляторна політика має бути виваженою і ґрунтуватися на оцінці наслідків запровадження стандартів для вітчизняної продукції, які не регулюються міжнародними торговельними організаціями [15].

Слід зазначити, що вступ до СОТ не виключає одночасного приєднання до ЗВТ. Приєднання до ЗВТ пов'язане з приєднанням (або можливим приєднанням) країни до інтеграційного угруповання.

Угода про вільну торгівлю в рамках інтеграційного угруповання - це об'єднання двох (або більше) тарифних зон, яке скасовує тарифні обмеження та інші обмежувальні заходи. Запроваджено деякі "винятки" з режиму вільної торгівлі для так званих "чутливих товарів".

Висновки розділ 1

1. В розділі визначили теоретичні основи квотування імпорту та експорту товару. Сучасна система зовнішньоторговельного контролю являє собою комплекс додаткових тарифних і нетарифних заходів, які постійно розвиваються під впливом розвитку продуктивних сил, інтересів виробників і споживачів, розвитку внутрішніх і міжнародних правових механізмів. Використання цих двох методів відповідає світовій практиці. Більшість країн світу за допомогою ринкового регулювання не лише захищають вітчизняних

виробників і поповнюють національні бюджети, а й вирішують проблеми національної економічної безпеки. Митний контроль включає метод кількісного обмеження – квотування. Заходи нагляду за зовнішньоекономічною діяльністю застосовуються до товарів, які переміщуються або можуть перетинати кордони.

Одним із інструментів нетарифного регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності є квотування, яке є кількісними або іншими обмеженнями імпорту та експорту товарів. Імпортні та експортні квоти встановлюються відповідно до Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність України». Квота - обмеження, встановлене національними органами влади на кількість або вартість товару, дозволеного для імпорту в країну (імпортна квота) або експорту з країни (експортна квота) протягом певного періоду часу відповідно до національного та міжнародного законодавства. норми, у всьому світі (без квот), індивідуальні (квоти), групові, сезонні, тарифні або інші види відсоткових або валютних обмежень (квота).

2. Визначили стан міжнародно-правового регулювання торгівлі товарами на міжнародному та регіональному рівнях та актуальні проблеми участі України в таких міжнародних відносинах, лібералізацією міжнародної торгівлі в умовах глобалізації світової економіки правове регулювання урізноманітнюється і в даний час здійснюється на міжнародному, регіональному, двосторонньому та національному рівнях.

Міжнародні організації складають організаційну основу міжнародного економічного порядку у сфері торгівлі. Регулювання на універсальному рівні в рамках ОЕСР забезпечується Конференцією ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) і Комісією ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ). На регіональному рівні стандартизація та правові положення щодо квот і ліцензій зовнішньоекономічної діяльності визначені статтею 16 Закону України від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність»: реалізація питань економічної політики. Установи, які погоджують суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на експорт (імпорт) товарів.

3 . Узагальнили економічні ефекти квотування імпорту та експорту товарів для країн-учасниць світової торгівлі. Основні відмінності між

торговельними обмеженнями, дозволеними СОТ, такі: (тарифні) і нетарифні обмеження. Серед нетарифних обмежень найбільш ефективними є технічні торговельні бар'єри, субсидії та компенсаційні мита, впровадження санітарних та фітосанітарних заходів, процедури ліцензування імпорту та квотування. Квотування традиційно вважається одним із основних видів нетарифного регулювання у зовнішній економіці.

Це один із основних видів зовнішньоекономічного нетарифного контролю. Квотування — це прямі адміністративні заходи, які безпосередньо впливають на зовнішньоекономічну діяльність країни.

Розділ 2. Аналіз стану та перспектив квотування імпорту та експорту товарів в Україні

2.1. Оцінка обсягу, структури та динаміки імпорту та експорту товарів в Україні за останні роки

Попри побоювання, що Україна майже повністю втратить свою присутність на зовнішніх ринках, реальне значення падіння товарообігу в першому півріччі 2022 року становило 21,3% порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Падіння експорту (-24%) було більшим, ніж падіння імпорту (-18,6%).

Вартісний обсяг торгівлі впав на 21,3%, тоді як фізичний обсяг товарів - майже на 36%, що свідчить про зростання світових цін на основні зовнішньоторговельні товари України. Так, у першому півріччі 2021 року товарообіг склав 61 мільярд доларів США, а фізичний обсяг - 106,4 мільярда доларів США. Фізичний обсяг склав 106,4 млн тон. У першому півріччі 2022 року товарообіг склав 48 мільярдів доларів США, а фізичний обсяг - 1,5 мільярда доларів США. Фізичний обсяг склав 68,2 млн тон [9].

Однак імпорт почав поступово відновлюватися з другого кварталу 2022 року і в червні наблизився до показника 2021 року (5,5 млрд дол. США проти 4,7 млрд дол. США).

Перспективи експорту менш оптимістичні: За перші два місяці 2022 року зростання експорту становило 36,9%, що не змогло компенсувати значне падіння на 48,1% у березні-червні цього року. Водночас експорт поступово відновлюється, хоча і на значно нижчому рівні, ніж торік.

Традиційно під час кризи зростає експорт продовольства та аграрної продукції. Їх частка в товарній структурі експорту зросла з 36,1 до 44,5%. Крім того, високий попит на паливно-енергетичні товари збільшив їхню частку в товарній структурі імпорту з 16,2 до 25,4%, майже наздогнавши основного драйвера українського імпорту - машини, обладнання та транспорт (27,8% від загального обсягу імпорту України). Військові дії також призвели до

географічних обмежень у торгівлі України. Північний напрямок заблокований Білоруссю, а східний - Росією. Крім того, Росія заблокувала всі українські порти, що унеможливило використання південного маршруту (через Чорне море) для зовнішньої торгівлі України [9].

Тому єдиним напрямком для зовнішньої торгівлі залишався західний. У цьому контексті цілком логічно, що частка торгівлі товарами в географічній структурі зовнішньої торгівлі ЄС зросла до 52,2% у першому півріччі 2022 року (40,8% за аналогічний період 2021 року).

За цей же період частка країн ЄАЕС у географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами України скоротилася з 11,7% до 8,3%. Це не мало значного впливу на функціонування економіки України та підтвердило, що Україна не є критично залежною від торгівлі з країнами ЄАЕС.

Втрата морського сполучення також вплинула на торгівлю з іншими країнами. Торгівля з іншими країнами скоротилася на 34,5% порівняно з першим півріччям 2021 року, а її частка зменшилася з 47,5% до 39,5%. В основному це відбулося за рахунок скорочення торгівлі з Китаєм (-42,6%), Індією (-33%) та Туреччиною (-19,1%). Основною причиною цього падіння стало скорочення торгівлі з країнами Азії (-36,1%). Торгівля з країнами Америки також впала на 40%, а торгівля з країнами Африки - на 32,6% [9].

Загалом від'ємне сальдо торгівлі зросло більш ніж удвічі (з 1,2 млрд доларів США до 2,6 млрд доларів США) через різке скорочення експорту порівняно з імпортом, але в першому кварталі 2022 року сальдо було позитивним на 120 млн доларів США. Сальдо торгового балансу було позитивним на 120 млн доларів США.

За даними Світової організації торгівлі (СОТ), конфлікт в Україні мав серйозний вплив на світову економіку, оскільки призвів до зростання цін на продовольство та скорочення пропозиції товарів, які експортуються Україною [6]. Наприклад, виробництво напівпровідників значною мірою залежить від неону, який постачає Україна. Однак найбільший вплив воєнних дій України на світовий ринок спостерігається на ринку зерна. Зменшення пропозиції зернових та інших продовольчих товарів призвело до зростання цін на

сільськогосподарську сировину, що збільшило ризики для продовольчої безпеки в бідніших регіонах світу.

У першій половині 2022 року середній світовий індекс цін на енергоносії зріс на 83,1% порівняно з аналогічним періодом 2021 року, тоді як ціни на неенергетичні товари зросли на 21,5%[7]. Зростання цін на неенергетичні товари відбулося переважно за рахунок збільшення індексу цін на зернові (+23,3%). Це зростання відбулося переважно за рахунок підвищення цін на пшеницю. Середня ціна на м'яку пшеницю зросла на 43,6% (з 274 до 393 доларів США за тонну), а середня ціна на тверду пшеницю - на 59% (з 286 до 455 доларів США за тонну). Роль України на світових ринках соняшникової олії (36,4% світового експорту у 2021 році) та кукурудзи (10,8%) була значною, що сприяло зростанню цін на ці товари. Так, середня світова ціна тони соняшникової олії зросла на 32,3%, а кукурудзи - на 21,5%. Індекс цін на добрива також зріс більш ніж удвічі.

Таблиця 2.1

Показники зовнішньої торгівлі за період 2020 – 2022 р.р.[9]

Показники зовнішньої торгівлі	2022 рік (млн. дол. США)	до відношення до попереднього року %	2021 рік (млн. дол. США)	до відношення до попереднього року %	2020 рік (млн. дол. США)	до відношення до попереднього року %
Експорт	44135,6	35,2	68072,3	38,4	49191,8	1,7
Імпорт	552595,7	24,1	72843,1	34,1	54336,1	10,6
Сальдо	-11160,1		-4770,8		-5144,3	

Згідно узагальнених даних наведених у таблиці 2.1 побудуємо графік рівня змін у імпорті та експорті України у період 2020 – 2023 р.р. по результатам якого зрозуміло що найвищий рівень мав показник імпорту у 2022 році.

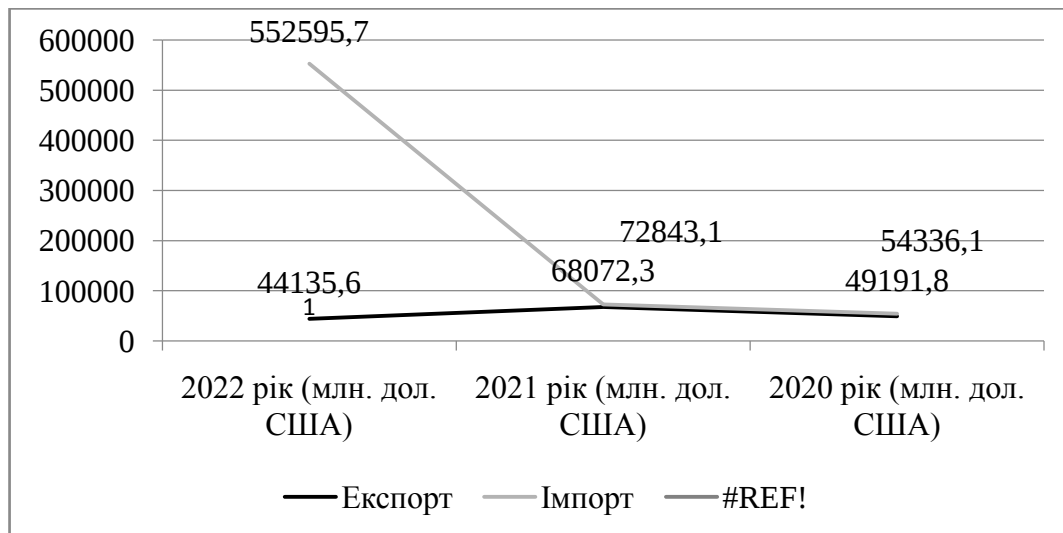

Рис. 2. 1 Рівень змін у імпорті та експорті України у період 2020 – 2023 р.р.

Згідно даним структури імпорту (Додаток Д) побудуємо графічне співвідношення структури за видами імпоротної продукції, на графіку видно що перше місце серед товарів що імпортувалися в 2021 році займали мінеральні продукти, на другому місці у 2021 році імпортована продукція хімічної галузі, таке ж співвідношення зберігається у 2022 році ще у більших об'ємах імпорту, а ось у 2020 році лідери серед імпорту були машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання та мінеральні продукти.

Згідно даним структури експорту (Додаток Г) побудуємо графічне співвідношення структури за видами експортної продукції, на графіку видно що перше місце серед товарів що експортувалися в період 2020 - 2022рр. займали продукти рослинного походження та недорогоцінні метали та вироби з них, на другому місці у 2021 році експорт продукції мінерального складу, таке ж співвідношення зберігається у 2022 році.

У 2021 році порівняно з 2020 роком імпорт товарів збільшився на 34% до 72,82 мільярда доларів США, а експорт - на 38,4% до 68,09 мільярда доларів США. Про це повідомляє Національне бюро статистики.

Зовнішнє сальдо торгівлі товарами склалося від'ємним на рівні 4,728 млрд доларів США, у 2020 році воно також було від'ємним на рівні 5,144 млрд доларів США, у 2021 році зовнішня торгівля здійснювалася з 235 партнерами.

У 2021 році Україна найбільше експортувала товарів до Китаю (8 млрд доларів США, що на 12,7% більше, ніж у 2020 році), Польщі (5,23 млрд доларів

США, що на 59,7% більше) та Туреччини (4,14 млрд доларів США, що на 70,0% більше). У 2021 році Україна найбільше продала на зовнішні ринки чорних металів (13,95 млрд дол. США, що на 81,4% більше, ніж у 2020 році), зернових культур (12,34 млрд дол. США, що на 31,2% більше) та олій і жирів тваринного або рослинного походження (7,04 млрд дол. США, що на 22,5% більше).

У 2021 році найбільші імпорتنі надходження в Україну здійснювалися з Китаю (10,97 млрд дол. США, що на 31,9% більше, ніж у 2020 році), Німеччини (6,28 млрд дол. США, що на 17,7% більше) та Російської Федерації (6,08 млрд дол. США, що на 33,9% більше). Основними категоріями українського імпорту у 2021 році були мінеральні палива, нафта та її дистиляти (14,33 млрд дол. США, що на 79,5% більше, ніж у 2020 році), машини, обладнання та механізми (14,2 млрд дол. США, що на 22,9% більше), а також хімічна продукція та пов'язані з нею товари (9,74 млрд дол. США, що на 32,8% більше).

У 2022 році Україна експортувала аграрної продукції на суму 23,4 млрд доларів США, що на 16% менше, ніж у 2021 році. Однак цей показник став другим за величиною за всю історію незалежності нашої країни, незважаючи на тотальну війну, яка триває з лютого минулого року.

Найважливішим викликом для експортерів у 2022 році була адаптація для забезпечення всіх необхідних процесів в умовах повністю зміненої реальності аграрного сектору країни. Загалом ситуація по продукції з доданою вартістю була стабільною та контрольованою, а за деякими позиціями спостерігалось зростання. Збільшилися валові надходження від експорту м'ясо-молочної продукції, картоплі та заморожених овочів. Натомість експортні надходження від більшості фруктів та овочів, яєць, меду, перероблених зернових та різних кондитерських виробів зменшилися. Водночас експортні ціни на українську продукцію, зокрема на мед та яйця, продовжували зростати.

Експорт м'яса та субпродуктів склав 925 млн доларів США, що на 9% більше, ніж у 2021 році. Основна частка доходів цієї групи припала на м'ясо птиці - 853 млн доларів США (+19%), тоді як обсяги експорту скоротилися на 10% до 413 млн тонн.

У 2022 році виручка від експорту молочних продуктів склала 251 млн доларів США, що на 41% більше, ніж у 2021 році. У розрізі товарної номенклатури основний дохід було отримано від продажу на зовнішніх ринках сухого та згущеного молока на суму 90 млн доларів США (зростання на 57%), масла та молочної пасти на суму 82 млн доларів США (зростання на 56%), сирів на суму 42 млн доларів США (зростання на 58%), згущеного молока та вершків на суму понад 16 млн доларів США, а також молочної сироватки на суму близько 16 млн доларів США (зниження на 31%).

Експорт яєць продовжував знижуватися, скоротившись на 27 000 тон (-32%) до 42 млн доларів США (-7%). Водночас українські експортні ціни продовжили зростати, досягнувши 1 562 доларів США за тонну та 4 062 доларів США за 26-тонний контейнер у 2022 році.

Виручка українських експортерів меду знизилася на 5% до 137 млн доларів США, а обсяги експорту зменшилися на 48 000 тон (-17%). Водночас зберігається тенденція до зростання вартості медової продукції на міжнародному ринку: торік тонна меду коштувала 2 853 долари США.

Виручка від експорту плодів, ягід та горіхів у 2022 році склала 313 млн доларів США, що на 15% менше від рекордного рівня 2021 року. Основні доходи сектору принесли заморожені фрукти та ягоди - 192 млн доларів США (-11%), волоські горіхи - 80 млн доларів США (-30%), яблука та груші - 19 млн доларів США (+28%) та полуниця - близько 14 млн доларів США (+12%). Що стосується обсягів, то експорт 84 000 тон заморожених фруктів (зростання на 11%), 46 000 тонн гранатів (зростання на 56%) і 4 000 тон полуниці залишився незмінним, тоді як експорт волоських горіхів зменшився на 25 000 тон (падіння на 28%).

За останній рік роль Європейського Союзу у продажу багатьох продуктів харчування в Україні значно зросла. Так, понад 80% доходів українських експортерів плодово-ягідної продукції та меду припадає на продажі до ЄС.

2.2. Аналіз застосування квот на імпорт та експорт товарів в Україні в рамках її зовнішньоекономічних угод

Існування тарифних квот свідчить про те, що торгівля з ЄС є лише частково лібералізованою. За таких умов нульова ставка ввізного мита застосовується лише до експорту в межах квоти.

Наразі в рамках зони вільної торгівлі для України діє 40 тарифних квот ЄС (36 базових та 4 додаткові). Вони в основному охоплюють сільськогосподарську продукцію та продукти харчування.

Тарифні квоти поділяються на три групи відповідно до їх використання

- Повністю вичерпані тарифні квоти. Частково вичерпані квоти. Квоти поділяються на дві групи: експорт, що перевищує квоти, та експорт, що не перевищує квоти.

- Частково використані квоти.

- Невикористані квоти.

Дані свідчать про загальну тенденцію до зростання рівня використання Україною тарифних квот ЄС

Також спостерігається тенденція до зростання використання квот на продукцію з високим ступенем переробки. Наприклад, імпортна квота на оброблені зернові зросла з 2,7% до 99,5%.

Це свідчить, зокрема, про зростання спроможності українських виробників виробляти продукцію, яка відповідає європейським вимогам безпеки та якості.

Фактори, що сприяють низькому використанню тарифних квот, включають недостатні виробничі потужності, низьку якість, низьку конкурентоспроможність на ринку ЄС, складність процедури квотування та санітарні обмеження.

Розпочато переговори з ЄС щодо подальшої тарифної лібералізації в рамках Угоди про асоціацію відповідно до статті 29 Угоди. Сторони затвердили план першочергових заходів на період 2021-2022 років з метою імплементації поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Відповідно до Директиви українська делегація (затверджена Розпорядженням Президента України № 501/2021-рп від 11 червня 2021 року), яка брала участь у переговорах щодо прискорення та розширення сфери застосування ввізних тарифів у торгівлі в рамках Угоди про асоціацію, подала сторонам ЄС запит щодо перегляду Угоди. За результатами 2021 року обсяг зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС збільшився на 35,7% у порівнянні з 2020 роком, при цьому експорт зріс на 49,4%, а імпорт - на 25,2%. У 2021 році експорт товарів до ЄС склав 26,8 млрд доларів США, перевищивши вартість експорту у 2020 та 2019 роках. У 2016-2020 роках спостерігалася позитивна тенденція у виконанні Україною тарифних квот ЄС - як за кількістю використаних квот, так і за обсягами експорту в межах цих квот. Для товарів з більш високим ступенем переробки рівень використання тарифних квот має тенденцію до зростання. Крім того, фактичні обсяги експорту за деякими імпортними квотами значно перевищують безмитні поставки в межах імпоротної квоти. У 2021 році українські експортери використали 31 з 40 тарифних квот; станом на 23 грудня 2021 року повністю використано вісім тарифних квот: мед, виноградний та яблучний сік, оброблений крохмаль, оброблені томати, солод та продукти з крохмалю, ячмінний солод та борошно, продукти переробки зерна, яйця та альбуміни. Тарифні квоти поширюються на такі товари крохмаль (97,2%), м'ясо птиці (99,3%), цукор (83,8%), кукурудза (83,2%), часник (77,2%), кукурудза (73,8%), овес (71,9%), висівки, відходи та залишки (68,6%), яйця та альбумін (додаткові) (64,3%); оброблені молочні вершки (45,2%), оброблені цукрові продукти (38,4%), сухе молоко (36,0%), пшениця (30,0%), солод та пшенична клейковина (28,6%), етанол (25,8%), м'ясо птиці (додатково) (23,4%). Українські компанії також активно використовують можливості ПВЗВТ з ЄС: У 2016 році 13 402 підприємства експортували товари до країн-членів ЄС, у 2017 році - 14 136, у 2018 році - 14 715, у 2019 році - 14 545, у 2020 році - 13 849. У січні-листопаді 2021 року 13 832 підприємства експортували до країн-членів ЄС. Кількість підприємств, що виробляють продукцію тваринного походження, умови виробництва якої відповідають вимогам ЄС, постійно зростає: У 2014 році 185 українських підприємств мали право експортувати продукцію до ЄС;

станом на 1 грудня 2021 року 380 українських підприємств (162 з яких виробляють споживчу продукцію та 218 - нехарчову) мали право експортувати свою продукцію тваринного походження на ринок ЄС. У січні-листопаді 2021 року було видано 114 462 сертифікати EUR.1 на експорт до країн-членів ЄС; загалом з початку дії ПВЗВТ було видано 538 500 сертифікатів EUR.1. Також збільшилася кількість європейсько-орієнтованих експортерів, які можуть експортувати до ЄС зі статусом уповноваженого експортера без отримання сертифіката EUR.1. Станом на сьогодні таких компаній налічується 245.

Окремо треба розглядати співробітництво з Сполученим Королівством («Велика Британія»), яке офіційно вийшло з ЄС 31 січня 2020 року, але залишалося частиною єдиної економіки ЄС до 31 грудня 2020 року. На тлі складних переговорів щодо нових торговельних угод після виходу Великобританія активно зміцнює свої торговельні відносини з країнами, що не є членами ЄС. У січні 2021 року набула чинності Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Великою Британією. Угода передбачає надання Великій Британії безмитних тарифних квот на сільськогосподарську продукцію за тим самим переліком, що й Угода між Україною та ЄС. Таким чином, Угода надає певні переваги українським експортерам, які при повному використанні, як очікується, складуть близько 140 млн доларів США на рік у цінах 1 кварталу 2021 року. Зовнішньоторговельний оборот між Україною та ЄС зростає з кінця 2020 року. Однак це переважно пов'язано із загальним відновленням обох країн після кризи. Збільшення обсягів торгівлі між двома країнами переважно зумовлене зростанням світових цін та збільшенням українського експорту, чому сприяло набуття чинності Угоди про зону вільної торгівлі з ШОС. Зростання інтенсивності експорту відбувалося за рахунок традиційних товарів (продукти харчування, металургія), тоді як збільшення поставок нових товарів стримувалося як певною правовою невизначеністю, так і високим рівнем насиченості ринку Великої Британії. Збільшення імпорту товарів з Великої Британії відбулося переважно за рахунок відновлення внутрішнього попиту в

Україні. Структура імпорту подібна до імпорту з інших розвинених країн, з переважанням продукції з високою доданою вартістю.

Угода про ЗВТ з Великою Британією по суті базується на відповідних угодах з ЄС і є їх продовженням. В результаті Україна змогла зберегти безмитний доступ до ринку Великої Британії для 98% свого експорту. Важливим результатом цієї угоди стало надання безмитних тарифних квот для українського експорту харчової та металургійної продукції до Великої Британії. Водночас, безмитні квоти ЄС залишилися незмінними після Brexit. Таким чином, українські експортери отримають ще більшу вигоду. Перелік безмитних квот на металургійну продукцію було скорочено зі списку ЄС до 11% від загальної безмитної квоти Великої Британії. Розподіл безмитних квот на сільськогосподарську продукцію ЄС та Великої Британії у 2021 році (000 тон)

Перше півріччя	Розподіл безмитних квот на металургійну продукцію Великої Британії у 2021 році (000 (тон)
Джерело: Верховна Рада для металургійної продукції: джерело: Уряд України www.gov.uk .	7 0 50 100 150 200 250
Листова нелегована та легована сталь	Арматура
Інші країни ЄС	Україна 0 50 100 150 200
Інші продукти	Молоко, яйця, мед Цукор та продукти його переробки
Зернові продукти	М'ясні продукти Зернові продукти Перероблені м'ясні продукти
Зернові продукти	Великобританія ЄС 2004 Великобританія +292.

Більшість квот в рамках ЗВТ з Великобританією надаються за принципом "хто перший прийшов - той і отримав", але найбільш важливі для України товари (пшениця, ячмінь, кукурудза, куряче м'ясо та яйця) вимагають використання імпортних ліцензій. Вигода від повного використання сільськогосподарських квот Великої Британії за цінами першого кварталу 2021 року становила б близько 140 млн доларів США, що еквівалентно 0,3% від загального експорту товарів у 2020 році. За умови використання на тому ж рівні, що й квота ЄС у 2020 році (2020). Квоти ЄС у 2020 році не були повністю використані), вигода знизиться до 88 млн доларів США. Безмитні квоти сприяли зростанню металургійного експорту на початку 2021 року, але використання сільськогосподарських квот було менш інтенсивним через процес затвердження експортних сертифікатів та преференції ЄС (перший прийшов, перший

обслужений). Потенційні надходження від використання безмитних тарифних квот на сільськогосподарську продукцію до Великої Британії, млн доларів США Потенційні надходження від використання окремих безмитних тарифних квот на експорт товарів до Великої Британії, млн доларів США Джерело: Розрахунки НБУ. До уваги беруться лише квоти, надані в порядку черги. Інші товари Зернові продукти Цукор та продукти з нього Молоко, яйця та мед Перероблені харчові продукти М'ясо Зернові продукти Повне використання квот Європейські квоти у 2020 році Пільги у 2021 році 1) Повне використання квот (у цінах 1 кварталу 2021 року) = 143 млн доларів США та 2) Використання на рівні відповідної квоти ЄС у 2020 році (квота ЄС не повністю вибрана) = 88 млн доларів.

Більшість квот у рамках Угоди про вільну торгівлю з Великою Британією надаються в порядку черги, але найважливіші для України квоти (пшениця, ячмінь, кукурудза, м'ясо птиці та яйця) вимагають використання імпорتنих ліцензій. Вигода від використання повної сільськогосподарської квоти Великої Британії в цінах першого кварталу 2021 року становить приблизно 140 млн доларів США, що еквівалентно 0,3% від загального експорту товарів у 2020 році; якщо використовувати її на рівні відповідних квот ЄС у 2020 році (квоти ЄС не були повністю пільговими у 2020 році), то вигода зменшиться до 88 млн доларів США.

Безмитні квоти сприяли збільшенню металургійного експорту на початку 2021 року, але використання сільськогосподарських квот було менш інтенсивним через процес затвердження експортних сертифікатів та пріоритет ЄС (за принципом "хто перший прийшов - той і отримав").

2.3. Виявлення проблем та ризиків, пов'язаних з квотуванням імпорту та експорту товарів в Україні на сучасному етапі

Вступ України до СОТ став поворотним моментом у розвитку зовнішньоторговельних відносин. Як позитивний результат, було розпочато переговори з ЄС про створення поглибленої зони вільної торгівлі між Україною

та ЄС. У цій статті розглядаються тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України у 2008-2010 роках та аналізуються структурні зміни в експортно-імпортній діяльності. З точки зору міжнародних порівнянь визначено напрями підвищення ефективності торговельної політики України. Аналіз чинників розвитку зовнішньої торгівлі України дозволив виявити потенційні можливості та загрози її розвитку після вступу до СОТ і сформулювати комплекс заходів щодо вдосконалення зовнішньоторговельної політики України.

На сучасному етапі розвитку міжнародної торгівлі під впливом інтеграційних та глобалізаційних процесів формується нова міжнародна система регулювання торгівлі товарами та послугами. Лібералізація зменшує використання протекціоністських інструментів та змінює способи регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що для багатьох країн обмежує захист національних інтересів на міжнародному ринку. Тому триває процес розробки регуляторної політики, спрямованої на адаптацію до змін на міжнародному ринку товарів і послуг. У сучасних умовах розвитку міжнародної торгівлі застосування тарифних заходів суттєво обмежується угодами, укладеними в рамках організацій роботодавців та профспілок. Сучасна практика державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в основних європейських країнах свідчить про те, що, незважаючи на декларативну відданість принципам вільної торгівлі, для захисту внутрішнього ринку продовжують використовуватись приховані нетарифні обмеження. Виконання зобов'язань щодо вступу до СОТ та інших міжурядових угод Поступове зниження рівня тарифного захисту в країнах-учасниках цього процесу та інтенсифікація глобалізаційних процесів вивели на перший план нетарифні заходи регулювання як найбільш ефективні засоби захисту ринку. Ця тенденція характеризується недостатньою визначеністю у застосуванні та багаторазовим Використання нетарифних бар'єрів щодо одного і того ж товару протягом тривалого періоду часу. Слід зазначити, що у світовій практиці не існує універсального визначення нетарифних бар'єрів, єдиної методології класифікації нетарифних бар'єрів або вимірювання впливу застосування нетарифних бар'єрів. Така ситуація лежить в основі проблем, з якими

стикаються як органи державної влади, так і учасники ринку при вирішенні спорів щодо застосування нетарифних бар'єрів.

Квоти, зазначені в ліцензії, розподіляються відповідно до заявки: 1. при аукціонній системі уряд видає ліцензії на право імпорту квотованої продукції на початку кожного року, і квоти розподіляються через аукціон. Крім того, ці квоти можуть бути перепродані на вторинному ринку, а ціна ліцензії дорівнює різниці між ціною на внутрішньому ринку та ціною на світовому ринку; 2. за методом "відкритої вигоди", коли уряд видає ліцензії на право імпорту квотованої продукції на початку кожного року, а квоти розподіляються через аукціони. Квоти можуть розподілятися безкоштовно для компаній-імпортерів на основі, зокрема, політичних інтересів, що базуються на лобістській діяльності, або економічних інтересів (шляхом надання доступу до внутрішніх джерел різних ресурсів) для сприяння покращенню діяльності компанії; 3. на основі частки імпорту в попередньому періоді; 4. на основі "витратного методу", що є неціновим принципом; 5. на основі "витратного методу", наприклад, надання пріоритету підприємствам з більшими виробничими потужностями. "Добровільні" експортні обмеження широко використовуються протягом останніх двох десятиліть і визначаються як заходи, що вживаються урядом країни-експортера з метою обмеження експорту певних товарів до країни-імпортера під загрозою застосування більш жорстких заходів (за ініціативою уряду країни-імпортера). "Добровільні" обмеження експорту призводять до зростання цін в країні-імпортері. Наприклад, коли Франція безмитно імпортувала автомобілі з Японії, ціна на цю продукцію зросла на 33%, а в поєднанні з деякими обмеженнями в країнах ЄС (Франція, Італія, Португалія, Іспанія та Великобританія) покупці автомобілів зазнали щорічних збитків у розмірі 7 млрд доларів США. У деяких країнах важливу роль відіграє "добровільний" експортний контроль. У Польщі, наприклад, ДОЕ є основним інструментом нетарифного регулювання імпорту та експорту товарів. Близько 60% польського експорту текстилю, одягу, взуття, шкіри та виробів зі шкіри до ЄС регулюється такими угодами. Ці товари становлять 20% всього польського

експорту до ЄС. В результаті переговорів Уругвайського раунду "добровільні" експортні обмеження або подібні практики зараз діють.

Війна Росії проти України зумовила різку необхідність у тому, аби спростити митне оформлення різних груп товарів, вкрай необхідних як для забезпечення ЗСУ і ТрО додатковим захисним та військовим спорядженням, так і для забезпечення цивільних їжею, ліками та іншою гуманітарною допомогою.

Висновки до розділу 2

1. Проведена оцінка обсягу, структури та динаміки імпорту та експорт товарів в Україні за останні роки. У 2021 році порівняно з 2020 роком імпорт товарів збільшився на 34% до 72,82 мільярда доларів США, а експорт - на 38,4% до 68,09 мільярда доларів США. Про це повідомляє Національне бюро статистики. Зовнішнє сальдо торгівлі товарами склалося від'ємним на рівні 4,728 млрд доларів США, у 2020 році воно також було від'ємним на рівні 5,144 млрд доларів США, у 2021 році зовнішня торгівля здійснювалася з 235 партнерами.

Попри побоювання, що Україна майже повністю втратить свою присутність на зовнішніх ринках, реальне значення падіння товарообігу в першому півріччі 2022 року становило 21,3% порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Падіння експорту (-24%) було більшим, ніж падіння імпорту (-18,6%).

2. Проведено аналіз застосування квот на імпорт та експорт товарів в Україні в рамках її зовнішньоекономічних угод на прикладі Європейського Союзу та Великої Британії. Право експортувати продукцію до ЄС станом на 1 грудня 2021 року мали 380 українських підприємств (162 з яких виробляють споживчу продукцію та 218 - нехарчову) мали право експортувати свою продукцію тваринного походження на ринок ЄС. У січні-листопаді 2021 року було видано 114 462 сертифікати EUR.1 на експорт до країн-членів ЄС; загалом з початку дії ПВЗВТ було видано 538 500 сертифікатів EUR.1. Також збільшилася кількість європейсько-орієнтованих експортерів, які можуть

експортувати до ЄС зі статусом уповноваженого експортера без отримання сертифіката EUR.1. Станом на сьогодні таких компаній налічується 245. Більшість квот у рамках Угоди про вільну торгівлю з Великою Британією надаються в порядку черги, але найважливіші для України квоти (пшениця, ячмінь, кукурудза, м'ясо птиці та яйця) вимагають використання імпорتنих ліцензій. Вигода від використання повної сільськогосподарської квоти Великої Британії в цінах першого кварталу 2021 року становить приблизно 140 млн доларів США, що еквівалентно 0,3% від загального експорту товарів у 2020 році; якщо використовувати її на рівні відповідних квот ЄС у 2020 році (квоти ЄС не були повністю пільговими у 2020 році), то вигода зменшиться до 88 млн доларів США.

3. Виявленні проблем та ризиків, пов'язані з квотуванням імпорту та експорту товарів в Україні на сучасному етапі. Сучасна національна практика регулювання зовнішньоекономічної діяльності в основних європейських країнах показує, що, незважаючи на публічну відданість принципам вільної торгівлі, неявні нетарифні обмеження продовжують використовуватися для захисту внутрішніх ринків. Квоти можна перепродати на вторинному ринку, а ціна ліцензії дорівнює різниці між ціною внутрішнього ринку та міжнародною ринковою ціною. За допомогою методу «відкритої вигоди» уряд видає ліцензії на право імпорту квотної продукції на початку кожного року та розподіляє їх через аукціони. Квоти можуть надаватися безкоштовно компаніям-імпортерам на основі таких факторів, як лобіювання політичних чи економічних інтересів.

Розділ 3. Рекомендації щодо оптимізації квотування імпорту та експорту товарів в Україні

3.1. Розробка критеріїв вибору товарних позицій для квотування імпорту та експорту з урахуванням національних інтересів України

Розвиток світової торгівлі у 20 та 21 століттях характеризується зміною пріоритетів у концептуальних підходах до вибору моделей зовнішньої торгівлі. Це пов'язано з низкою причин, таких як деструктивний вплив світової фінансово-економічної кризи на умови відтворення відкритої економіки та ускладнення інституційних форм кооперації глобальних ланцюгів поставок. Вплив цих факторів є значним за окремими напрямками та масштабами прояву.

Якщо в докризовий період у системі регулювання міжнародного обміну товарами, особливо на національному рівні, спостерігалось певне зниження тарифів та протекціоністських практик, що було зумовлено зменшенням кількості автономних внутрішніх ринків та збільшенням пропозиції масової стандартизованої продукції з низькими цінами на міжнародних ринках, то в кризовий та посткризовий період навіть країни з беззаперечними традиціями дотримання принципів лібералізації зовнішньої торгівлі не нехтували заходами щодо обмеження доступу на свої ринки. По-друге, в сучасних умовах конкурентоспроможність країни на світових ринках товарів і послуг визначається не обсягами експорту готової продукції, а домінуванням у певних видах діяльності, які відображають її участь у глобальних ланцюгах доданої вартості. Це, в свою чергу, впливає на рівень доходу та зайнятості в країні.

При виборі товарних позицій для квотування імпорту та експорту з урахуванням національних інтересів України слід керуватися економічними інтересами країни (рис 3.1).

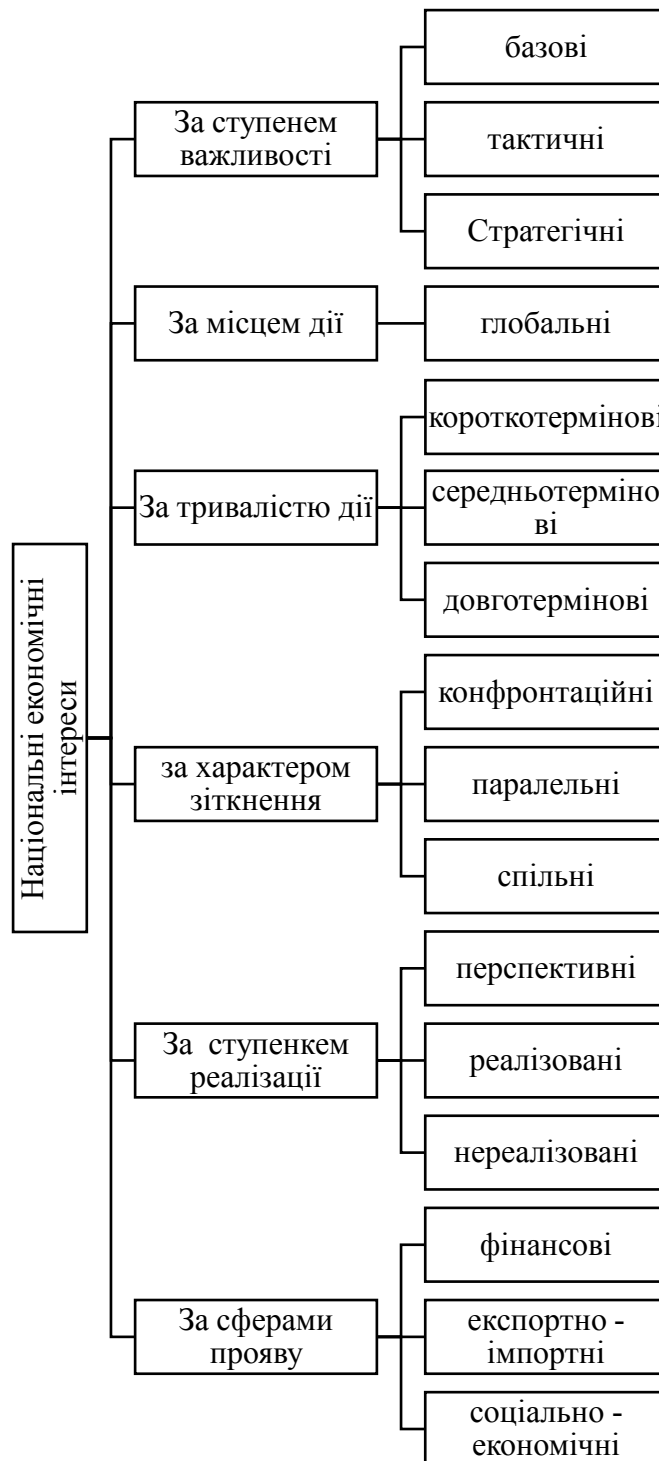

Рис 3.1. Національні економічні інтереси України

При виборі квот для імпорту та експорту слід врахувати наступні національні інтереси:

Які саме товари мають значення для економіки країни: стратегічне (наприклад імпорт обладнання для відновлення зруйнованих об'єктів енергетичної інфраструктури), тактичне чи товар не несе за собою цих навантажень (тобто базове).

Яке за тривалістю має бути постачання чи закупка, короткотермінове –

разові або в невеликій кількості, середньо термінові чи довго термінові (наприклад постачання на експорт зернових – країна зацікавлена у довгострокових контрактах).

Треба враховувати інтереси різних імпортерів чи експортерів стосовно комерційних інтересів: спільні, паралельні чи конфронтаційні інтереси.

Слід також урахувати об'єм використаних (у встановленому періоді) раніше квот, квоти можуть бути вже використані (реалізовані), частково використані - і тоді з ними можна працювати, або ще зовсім не використані – і їх можна розглядати, як перспективні.

При виборі квот треба розуміти, що саме несе за собою її виконання: фінансова вигода – експорт олії та зернових, соціально – економічні вигоди – імпорту будівельних матеріалів для ремонту зруйнованого житлового фонду, чи виконання умов співробітництва у рамках СОТ.

Крім урахування національних інтересів при виборі квот слід керуватись нормативними документами (приклад таблиця 3.1), ці документи мають наступну інформацію: назва товару, правило розподілу квот, час для резервування (подання заявки), розмір страхових внесків за кожен вид товару, відповідне законодавство ЄС з приводу конкретної квоти.

Коефіцієнт квоти застосовується до кількості, задекларованої імпортером, на основі кількості заявок на отримання ліцензії на імпорту, поданих до ЄС протягом періоду, встановленого для кожної тарифної квоти. Інформація про залишки тарифних квот, наданих через систему ліцензування імпорту, надається на запит компетентних органів.

Таблиця 3.1

Умови та правила на квоти

Товари	Правило розподілу квот	Час для резервування (подання заявки)	Розмір страхових внесків	Відповідне законодавство ЄС
м'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці	Обсяг квоти розподіляється рівними долями щоквартально, по 25% від загального обсягу квоти	Протягом перших 7 днів місяця, що передує кварталу, на який подається заявка	35 євро за кожні 100 кг при заявці на право здійснення імпорту; 75 євро 100 кг при заявці на ліцензію	<u>Регламент №2020/760</u>

Продовження табл.3.1

свинина	Обсяг квоти розподіляється рівними долями щоквартально, по 25% від загального обсягу квоти	Протягом перших 7 днів місяця, що передує кварталу, на який подається заявка	20 євро за кожні 100 кг при заявці на право здійснення імпорту; 50 євро 100 кг при заявці на ліцензію	<u>Регламент №2020/760</u>
яловичина	Обсяг квоти розподіляється рівними долями щоквартально, по 25% від загального обсягу квоти	Протягом перших 7 днів місяця, що передує кварталу, на який подається заявка	6 євро за кожні 100 кг при заявці на право здійснення імпорту	<u>Регламент №2020/760</u>
яйця та альбуміни	Обсяг квоти розподіляється рівними долями щоквартально, по 25% від загального обсягу квоти	Протягом перших 7 днів місяця, що передує кварталу, на який подається заявка	20 євро за кожні 100 кг, при заявці на ліцензію	<u>Регламент №2020/760</u>
молоко, вершки, згущене молоко та йогурти	Розподіл квоти відбувається на шестимісячні періоди	Протягом перших 10 днів кожного шестимісячного періоду	10 євро за кожні 100 кг при заявці на право здійснення імпорту; 35 євро 100 кг при заявці на ліцензію	<u>Регламент №2020/760</u>
сухе молоко	Розподіл квоти відбувається на шестимісячні періоди	Протягом перших 10 днів кожного шестимісячного періоду	10 євро за кожні 100 кг при заявці на право здійснення імпорту; 35 євро 100 кг при заявці на ліцензію	<u>Регламент №2020/760</u>
вершкове масло та молочні пасти	Розподіл квоти відбувається на шестимісячні періоди	Протягом перших 10 днів кожного шестимісячного періоду	10 євро за кожні 100 кг при заявці на право здійснення імпорту; 35 євро 100 кг при заявці на ліцензію	<u>Регламент №2020/760</u>
пшениця м'яка, пшеничне борошно та гранули	Щотижневий розподіл квот	Щотижня, не пізніше п'ятниці о 13.00 СЕТ		<u>Регламент №2020/760</u>
ячмінь, ячмінне борошно та гранули	Щотижневий розподіл квот	Щотижня, не пізніше п'ятниці о 13.00 СЕТ		<u>Регламент №2020/760</u>
кукурудза, кукурудзяне борошно та гранул	Щотижневий розподіл квот	Щотижня, не пізніше п'ятниці о 13.00 СЕТ		<u>Регламент №2020/760</u>

Тарифні квоти обробляються Генеральним директором Європейської Комісії з питань оподаткування та митного союзу в порядку черговості, незалежно від того, звідки товари імпортуються до ЄС. Імпорт товарів, на які поширюється тарифна квота, оформлюється на основі наявності невикористаного залишку квоти на дату подання додатку. У цьому випадку першими розмитнюються ті товари, на які додаток був отриманий першим

3.2. Пропозиції щодо встановлення оптимальних розмірів, строків та умов застосування квот на імпорт та експорт товарів в Україні

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та введенням воєнного стану в Україні пропонується у 2024 році здійснити наступне

1) Запровадити систему ліцензування та квотування експорту солі для запобігання дефіциту солі на продовольчому ринку, оскільки основні виробники кухонної солі (ДП "Артемсіль") знаходяться в зонах бойових дій;

2) Запровадити систему експортних ліцензій та квот на золото, срібло та брухт дорогоцінних металів, як запропоновано Міністерством фінансів та Національним банком України, з метою запобігання вивезенню великих обсягів золота та срібла як сировини, відмінної від металів для банків, та створення умов для раціонального використання державних ресурсів;

3) запровадити систему ліцензування та квотування експорту контрольованих речовин (озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів) відповідно до вимог протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, з урахуванням статті 7 Закону України "Про регулювання господарської діяльності з використанням речовин, що руйнують озоновий шар, та фторованих парникових газів") Імпорт товарів та обладнання, які можуть містити контрольовані речовини (озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази) - за рекомендацією Мінприроди;

4) Запровадити ліцензії на експорт окремих видів сільськогосподарської продукції, зокрема пшениці, пшенично-житньої суміші (меслин), жита, ячменю,

вівса, кукурудзи та сої; насіння ріпаку або кольрабі, насіння соняшнику, соєвої олії, соняшникової олії, ріпакової олії, макухи та інших відходів і залишків від добування рослинних або мікробних жирів. Мета - вжити невідкладних заходів щодо протидії використанню суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності незаконних схем експорту сільськогосподарської продукції до прийняття змін до Закону щодо удосконалення системи експорту.

б) Запровадити систему ліцензування експорту мінеральних та хімічних добрив, що містять два або три поживних елементи - цукор, азот, фосфор і калій, як запропоновано Мінагрополітики, з метою створення раціональної структури експорту в агропромисловому комплексі та підтримання балансу на внутрішньому ринку за окремими товарами.

Для розрахунку об'єму експортних квот скористаємось формулою

$$E_k = \frac{E}{ВВП} \times 100 \quad (3.1)$$

де E_k – експортна квота;

E – обсяг експорту країни;

$ВВП$ – ВВП країни.

Рекомендації що до обсягу та строків експорту

Таблиця 3.2

Розрахунок рекомендованих квот щодо експорту товару згідно

Структурні складові експорту	2022р.		ВВП за 2022р.	Сума експорту за 2022р.		Рекомендований термін використання квоти у 2023 р.
	млн. дол	%	млн. дол	млн. дол	млн. дол	
Готові харчові продукти	2496,9	0,4	5191028	44116	0.000481003	На протязі року
Деревина і вироби з деревини	1884,9	0,7	5191028	44116	0.000363107	На протязі року
Живі тварини, продукти тваринного походження	1471,8	5,7	5191028	44116	0.000283528	Осінь початок зими
Жири та олії тваринного або рослинного походження	5948,6	4,3	5191028	44116	0.001145939	Осінь початок зими
Мінеральні продукти	4322,5		5191028	44116	0.000832687	На протязі року
Недорогоцінні матеріали та вироби з них	6003,5		5191028	44116	0.001156515	На протязі року
Продукти рослинного походження	13472,7	1,1	5191028	44116	0.002595382	На весні, початок року
Продукти хімічної промисловості	1286,8	0,3	5191028	44116	0.000247889	На протязі року

Для розрахунку об'єму імпортованих квот скористаємось формулою

$$I_k = \frac{I}{ВВП} \times 100 \quad (3.2)$$

де I_k – імпортована квота;

I – обсяг імпорту України

Рекомендації щодо обсягу та строків імпорту

Щодо строків використання квот, рекомендації пристосовані до строків виробництва, наприклад якщо це продукт сільськогосподарства (зерно, олія) то на весні до початку нового урожаю ціна буде самою вигідною. Тобто експорт весною а імпорт навпаки восени, після збору нового урожаю.

3.3. Оцінка очікуваних соціально-економічних наслідків реалізації запропонованих рекомендацій

Якщо ринкова система є стабільною і квоти близькі до рівня фактичного попиту на імпорт, квоти розподіляються відповідно до фактичних поставок.

Квота розподіляється відповідно до фактичних поставок до повного використання квоти. До повного використання квоти. Цей метод передбачає відкрите митне оформлення, оперативну інформацію про всі поставки, що проходять через усі митниці. Спеціальні процедури використовуються для розподілу вантажу та контролю за часом його проходження. Відповідне формування та правильне використання несе в собі переваги для всіх учасників виконання квот.

Рекомендований обсяг квот сприяє внутрішній промисловій стабільності та має позитивний вплив на ринок праці та зайнятість населення. Реалізація пропозицій зачіпає фінансові та соціально – політичні важелі заінтересованих сторін:

Такі, як в першу чергу це захист національних інтересів країни:

1. це з одного боку забезпечення продовольчої безпеки населення країни (забезпечення безперебійним постачанням життє-забезпечуючими продуктами харчування);
2. з другого боку це підтримка вітчизняного виробника: забезпечення

виробників додатковими ринками збуту виробленої продукції, і як наслідок можливість розвитку у бік збільшення обсягів виробництва, а це в свою чергу збільшення робочих місць та збільшення надходження до бюджету країни як ПДФО так і податку на прибуток від виробника. Для захисту вітчизняних виробників на внутрішньому ринку від недобросовісної конкуренції з боку імпортованих товарів та різкого зростання імпорту. Розвиток сільського господарства завдяки високому зовнішньому попиту збільшив частку експорту у випуску сектору.

Запроваджуючи імпортові тарифні квоти, уряд, по суті, перерозподіляє доходи бюджету на користь вітчизняних виробників, роблячи їх більш конкурентоспроможними по відношенню до іноземних виробників, які імпортують аналогічну продукцію.

Очевидно, що якщо іноземні виробники дізнаються про таку поведінку вітчизняних виробників, вони можуть підняти ціни до рівня C , і вітчизняним виробникам нічого буде робити.

Запровадження експортних квот може призвести до перерозподілу доходів країни всередині країни або до прямих економічних втрат. Введення експортних квот не має сприятливого впливу на економічне зростання в конкретному секторі національної економіки.

Запровадження імпортових тарифів та квот призводить до скорочення споживання в країні-імпортері, що призводить до економічних втрат для цієї країни, тоді як у випадку з внутрішніми субсидіями не відбувається скорочення споживання товарів в країні-імпортері та не відбувається підвищення цін на товари.

Значні конкурентні переваги в ряді ключових галузей промисловості з певною ціновою конкурентоспроможністю на основних ринках України (метал і напівфабрикати, сільськогосподарська продукція):

Багаті сировинні ресурси та дешева робоча сила дозволяють виробляти українську продукцію за доступними цінами, що надає їй конкурентні переваги на внутрішньому та зовнішньому ринках: вигідне географічне розташування полегшує транскордонне транспортування та дистрибуцію продукції, що

дозволяє співпрацювати з великою кількістю міжнародних партнерів.: Країна має велику кількість міжнародних партнерів. Помірний і регулярний приплив іноземних товарів через не насиченість внутрішнього ринку.

3. З іншого боку запропоновані квоти порушують інтереси глобального характеру. Захист навколишнього середовища: запровадження системи ліцензування та квотування експорту контрольованих речовин (озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів).

Рис. 3.2. Очікувані соціально-економічні наслідки реалізації щодо рекомендацій

4. Ще одним важливим наслідком реалізацій щодо пропозицій квотування постає виконання умов міжнародних договорів що до імпорту та експорту товарів: як наслідок економічна вигода для країни, позиціонування країни на міжнародному ринку як надійного партнера, а звідси поява можливостей заключення нових контрактів на міжнародному ринку.

Тобто прогнозування та розрахунки в сфері квотування імпорту та експорту товарів має важливе та велике, за областю впливу, значення як для країни, її суспільства, так і в міжнародних економічних процесах.

Через різні історичні передумови країни світу мають свої власні торговельні правила та практики. Тому, якщо не враховувати цю ситуацію, одні й ті ж поняття і положення можуть по-різному трактуватися сторонами і виникати непорозуміння між торговими партнерами при здійсненні зовнішньоекономічних операцій. Все це може призвести до зривів виконання контрактів, невиправданих витрат часу та коштів, затяжних судових процесів та шкоди комерційній репутації бізнесу.

Висновки до розділу 3

Розроблено критерії вибору товарних позицій для квотування імпорту та експорту з урахуванням національних інтересів України.

Серед запропонованих пропозицій наступні: квоти, які вже були використані (протягом певного періоду часу), також потрібно враховувати. Деякі квоти вже використані (продані), деякі використані частково (і потім використані), а деякі не використані взагалі (вважаються перспективними).

При виборі квоти необхідно розуміти, що саме передбачає її виконання. Це може бути економічна вигода - експорт нафти або зерна, соціально-економічна вигода - імпорт будівельних матеріалів для відновлення зруйнованого житлового фонду, або виконання умов співпраці в рамках СОТ.

Крім національних інтересів, при виборі квот слід керуватися нормативними документами (див., наприклад, табл. 3.1), які містять таку інформацію: назва товару, правила розподілу квоти, час резервування (подачі заявки), розмір премії за товар, відповідне законодавство ЄС щодо конкретної квоти.

1. Проведено розрахунок оптимальних за обсягом та змістом квот:
2. Визначені очікувані соціально-економічні наслідки реалізації щодо рекомендацій: це захист національних інтересів країни, порушуються інтереси глобального характеру. Захист навколишнього середовища, виконання умов міжнародних договорів тощо.

ВИСНОВКИ

В теоретичному розділі роботи визначено сучасну систему зовнішньоторговельного контролю, яка являє собою комплекс додаткових тарифних і нетарифних заходів, які постійно розвиваються під впливом розвитку продуктивних сил, інтересів виробників і споживачів, розвитку внутрішніх і міжнародних правових механізмів. Використання цих двох методів відповідає світовій практиці. Більшість країн світу за допомогою ринкового регулювання не лише захищають вітчизняних виробників і поповнюють національні бюджети, а й вирішують проблеми національної економічної безпеки.

Митний контроль включає метод кількісного обмеження – квотування. Заходи нагляду за зовнішньоекономічною діяльністю застосовуються до товарів, які переміщуються або можуть перетинати кордони.

На відміну від інших заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, ці заходи вимагають наявності товарів, які переміщуються або можуть переміщуватися через митний кордон. Визначено поняття квота - обмеження, встановлене національними органами влади на кількість або вартість продукту, дозволеного для імпорту в країну (імпортна квота) або експорту з цієї країни (експортна квота) протягом певного періоду часу відповідно до національного та міжнародного законодавства. норми, в усьому світі (без квот), індивідуальні (квота), групові, сезонні, тарифні чи інші типи процентних чи валютних обмежень.

Визначено стан міжнародно-правового регулювання торгівлі товарами на міжнародному та регіональному рівнях та актуальні питання, пов'язані з участю України в таких міжнародних відносинах.

Визначені економічні ефекти квотування імпорту та експорту товарів для країн-учасниць світової торгівлі: Запровадження нетарифних заходів регулювання у 21 столітті часто є заходом прямого адміністративного впливу (обмеження доступу до певних країн часто ототожнюється з "новими протекціоністськими" заходами). Нетарифні заходи застосовуються до (обмеженої) групи товарів протягом певного періоду часу. Таким чином, квоти

застосовуються лише до певних груп товарів на певний період часу. Квоти призначені для вирішення чітко визначених національних економічних та соціальних проблем, які мають відношення до захисту національних інтересів виробників країни та безпосередньо впливають на економічну безпеку країни. Квоти захищають одну групу за рахунок іншої.

В роботі проведено аналіз стану та складу імпорتنих та експортних квот, динаміку за період 2020 – 2022 рр. Вартісний обсяг торгівлі впав на 21,3%, тоді як фізичний обсяг товарів - майже на 36%, що свідчить про зростання світових цін на основні зовнішньоторговельні товари України. Так, у першому півріччі 2021 року товарообіг склав 61 мільярд доларів США, а фізичний обсяг - 106,4 мільярда доларів США. Фізичний обсяг склав 106,4 млн тон. У першому півріччі 2022 року товарообіг склав 48 мільярдів доларів США, а фізичний обсяг - 1,5 мільярда доларів США. Фізичний обсяг склав 68,2 млн тон.

Розроблені рекомендації щодо оптимізації квотування імпорту та експорту товарів в Україні. При виборі товарних позицій для квотування імпорту та експорту з урахуванням національних інтересів України слід керуватися економічними інтересами країни. Які саме товари мають значення для економіки країни: стратегічне (наприклад імпорт обладнання для відновлення зруйнованих об'єктів енергетичної інфраструктури), тактичне чи товар не несе за собою цих навантажень (тобто базове).

Яке за тривалістю має бути постачання чи закупка, короткотермінове – разові або в невеликій кількості, середньо термінові чи довго термінові (наприклад постачання на експорт зернових – країна зацікавлена у довгострокових контрактах).

Треба враховувати інтереси різних імпортерів чи експортерів стосовно перетинаючихся комерційних інтересів: спільні, паралельні чи конфронтаційні інтереси.

Слід також урахувати об'єм використаних (у встановленому періоді) раніше квот, квоти можуть бути вже використані (реалізовані), частково використані - і тоді з ними можна працювати, або ще зовсім не використані – і їх можна розглядати, як перспективні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI URL: <https://adm.dp.gov.ua/biznesu/eksporteram/normativna-baza-u-sferi-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti> (Дата звернення 18.11.2023).
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI URL: <https://adm.dp.gov.ua/biznesu/eksporteram/normativna-baza-u-sferi-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti> (Дата звернення 18.11.2023).
3. Закон України від 22.12.1998 № 332-XI “Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну” URL: <https://adm.dp.gov.ua/biznesu/eksporteram/normativna-baza-u-sferi-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti> (Дата звернення 18.11.2023).
4. Закон України від 2 березня 2015 року № 222-VIII “Про ліцензування видів господарської діяльності” URL: <https://adm.dp.gov.ua/biznesu/eksporteram/normativna-baza-u-sferi-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti> (Дата звернення 18.11.2023).
5. Закон України від 16.04.1991 № 959-XII “Про зовнішньоекономічну діяльність” URL: <https://adm.dp.gov.ua/biznesu/eksporteram/normativna-baza-u-sferi-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti> (Дата звернення 18.11.2023).
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2022 № 1466 “Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік” URL: <https://adm.dp.gov.ua/biznesu/eksporteram/normativna-baza-u-sferi-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti> (Дата звернення 18.11.2023).
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р "Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки" URL: <https://adm.dp.gov.ua/biznesu/eksporteram/normativna-baza-u-sferi-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti> (Дата звернення 18.11.2023).
8. Єдиний державний інформаційний веб-портал "Єдине вікно для міжнародної торгівлі" URL:

<https://adm.dp.gov.ua/biznesu/eksporteram/normativna-baza-u-sferi-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti> (Дата звернення 18.11.2023).

9. Державна служба статистики URL : www.ukrstat.com.

10. Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс (ЗІР) URL: <https://adm.dp.gov.ua/biznesu/eksporteram/normativna-baza-u-sferi-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti> (Дата звернення 18.11.2023).

11. Гід з державних послуг - регулювання зовнішньоекономічної діяльності URL: <https://adm.dp.gov.ua/biznesu/eksporteram/normativna-baza-u-sferi-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti> (Дата звернення 18.11.2023).

12. Інструкція митниці - автоматизований економічний оператор URL: <https://adm.dp.gov.ua/biznesu/eksporteram/normativna-baza-u-sferi-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti> (Дата звернення 18.11.2023).

13. Угода про асоціацію між Україною та ЄС URL: <https://mfa.gov.ua/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes> (Дата звернення 18.11.2023).

14. Барановська І. В. Зовнішньоекономічна діяльність України Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». К., 2015. – С. 56-64.

15. Волощенко Л. Ю. Формування ефективної моделі регулювання доступу товарів на внутрішній ринок Ринки реального сектора економіки України: структурно інституціональний аналіз НАН України, Ін-т економіки та прогнозів. К., 2009. С. 188–272.

16. Гейць В.М. Шинкарук Л.В. Інтеграційні можливості України: перспективи та наслідки : наукова доповідь НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. НАН України. К., 2014. 92 с.

17. Дахно І. І. Міжнародна економіка : навчальний посібник. К. : МАУП, 2002. 216 с.

18. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства : навчальний посібник. К. : ЦУЛ, 2002. 172 с.

19. Козловский В.О. Основы внешнеэкономической деятельности Винница 2017 р 145с.
20. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини : навчальний посібник. К. : Знання-Прес, 2001. 277 с.
21. Козловський В. О. Зовнішньоекономічна діяльність. Практикум Частина І. Основы зовнішньоекономічної діяльності. Вінниця : ВНТУ, 2008. 197 с.
22. Козловський В. О. Зовнішньоекономічна діяльність. Практикум. Частина ІІ. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. Вінниця : ВНТУ, 2009. 224 с.
23. Крупка Ю.М. Господарське право України: Навчальний посібник Університет «Україна», 2007. 342
24. Щербина В. С. Господарське право. Підручник. К.: Юрінком Інтер. 2003.
25. Шевчук О.Р. Поняття та правова природа фінансових послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 5 (197). С. 29 – 32.
26. Шевчук О.Р. Ринок фінансових послуг як об'єкт наукового дослідження фінансово-правової науки. *Адвокат*. 2012. №10(121). С. 29 –32
27. Шевчук О.Р., Ментух Н.Ф. Фінансово-правові засади діяльності Національного банку України у сфері стабілізації грошово-кредитного та валютного ринків України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право*. 2012. №30. Т.2. С. 29 –32.
28. А що в нас з експортом та імпортом? Як Україна торгує в умовах війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/25/684674/>
29. Товарна структура зовнішньої торгівлі у І півріччі 2022 року. Держстат України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/08/12.pdf>
30. Вплив війни на зовнішню торгівлю України (за підсумками першого півріччя 2022 р.). URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodnividnosyny/vplyv-viyny-na-zovnishnyu-torhivlyu-ukrayiny-za-pidsumkamy>

31. 1. Пільгові тарифні квоти. URL: Preferentialtariffquotas | Євроінтеграційний портал (kmu.gov.ua)
32. Regulation(EU) 2022/870 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022 on temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022R0870>
33. The EU abolished duties and quotas on Ukrainian goods. URL: TheEUabolisheddutiesandquotasonUkrainiangoods (pwc.com)
34. Квотування імпорتنих та експортних операцій у 2023 році URL: <https://pravdop.com.ua/publications/praktiki-kompanii/kvotirovanie-importnih-i-eksportnih-operaciy-v-2022-godu-06-2022-138/>
35. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1424-2021-%D0%BF#Text>
36. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1466-2022-%D0%BF#Text>
37. Gas Market Report, Q2-2023. URL: <https://www.iea.org/reports/gas-market-report-q2-2023>
38. Short Range Outlook April 2023. URL: <https://worldsteel.org/media-centre/press-releases/2023/worldsteel-shor...>
39. Матвеєв М., Лебедченко В., Гайдай Г. Регулювання ЗЕД в умовах війни. Наукові перспективи. 2022. № 5(23). С. 232 245.
40. Мирончук В., Матвеєв М., Голомша Н. Митні процедури забезпечення зовнішньоекономічних операцій під час воєнного стану в Україні. Економіка та суспільство. 2022. №39. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1386>
41. Топоркова О. А. Правові аспекти розрахункових операцій суб'єктів ЗЕД в умовах воєнного стану. Економіко-правові аспекти господарювання:

сучасний стан, ефективність та перспективи : Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. 2022. С. 590 592.

42. Чиркова Ю., Ткачук Б. Особливості оподаткування зовнішньоекономічних операцій під час воєнного стану в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 40. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1517/1459>

43. Митний кодекс України: Кодекс від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

44. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 № 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text>

45. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1424. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1424-2021-%D0%BF#Text>

46. Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.03.2022 № 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2022-%D0%BF#Text>

47. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

48. Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 330. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-2022-%D0%BF#Text>

49. Лист Державної митної служби України від 06.04.2022 № 08-1/10/7/1720. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MK220018>

50. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Національного банку України від 24.02.2022 № 18.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>

51. Про встановлення винятків та (або) особливостей запровадження граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів і внесення змін до деяких нормативно-правових актів: Постанова Національного банку України від 14.05.2019 № 67.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0067500-19#Text>

52. Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

53. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування № 7418 від 30.05.2022.
URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39708>